

TZ-one

UKRAJINSKO-ČESKÝ ČESKO-UKRAJINSKÝ

KAPESNÍ SLOVNÍK

- 20 000 hesel
- mluvnické minimum
- současná slovní zásoba
- hesla - významy - fráze

...pro každého

UKRAJINSKO-ČESKÝ
ČESKO-UKRAJINSKÝ
KAPESNÍ SLOVNÍK

УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИЙ
ЧЕСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ
КИШЕНЬКОВИЙ СЛОВНИК

TZ-one
2013

**UKRAJINSKO-ČESKÝ
ČESKO-UKRAJINSKÝ
KAPESNÍ SLOVNÍK**

**УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИЙ
ЧЕСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ
КИШЕНЬКОВИЙ СЛОВНИК**

TZ-one
2013

Informace pro uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v žádné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Používání elektronické verze knihy je určeno jen osobě, která ji legálně nabyla, a to v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Jakékoliv neoprávněné užití jako např. kopírování, úpravy, konverze do jiných formátů, prodej, pronájem, půjčování, darování, umístování na servery, sdílení atp. je zakázáno!

první vydání 2013

© Ing. Vladimír Uchýtil

© Mgr. Tomáš Zahradníček - TZ-one (elektronická verze)

ISBN 978-80-87873-07-6

Zkratky

Список використаних скорочень

anatomie	<i>anat.</i>	анатомія
astronomie	<i>astr.</i>	астрономія
biologie	<i>biol.</i>	біологія
botanika	<i>bot.</i>	ботаніка
chemie, chemický	<i>chem.</i>	хімія
zdrobnělina, zkratka	<i>dem.</i>	скорочення
divadlo	<i>div.</i>	театр
ekonomie	<i>ekon.</i>	економія
elektrotechnika	<i>elektr.</i>	електротехніка
ženský rod	<i>f</i>	жіночий рід
filmový	<i>film.</i>	фільм
fyzika	<i>fiz.</i>	фізика
zeměpis, geografie	<i>geogr.</i>	географія
obchod	<i>obch.</i>	торгівля
mužský rod	<i>m</i>	чоловічий рід
lékařství	<i>med.</i>	медицина
hudba	<i>muz.</i>	музика
střední rod	<i>n</i>	середній рід
množné číslo	<i>pl.</i>	множина
básnický	<i>poet.</i>	поетичний
počítače	<i>poč.</i>	комп'ютерна справа
politika	<i>pol.</i>	політика
náboženství	<i>reg.</i>	релігія
sport, sportovní	<i>sport.</i>	спортивний термін
telekomunikace	<i>tel.</i>	телекомунікації
zkratka	<i>zkr.</i>	скорочення

Mluvnické minimum

ПРЄНЛЕД УКРАЈІНСКЄ ГРАМАТІКУ

ОГЛЯД УКРАЇНСЬКОЇ ГРАМАТИКИ

Abeceda, výslovnost a pravopis **Абетка, вимова і орфографія**

Ukrajinská abeceda má v současné době 33 písmen:

**А а, Б б, В в, Г г, Ґ ґ, Д д, Е е, Є є, Ж ж, З з, И и, І і, Ї ї, Й й, К к, Л л,
М м, Н н, О о, П п, Р р, С с, Т т, У у, Ф ф, Х х, Ц ц, Ч ч, Ш ш, Щ щ,
Ь ь, Ю ю, Я я**

Písmeno **Ь** nevyjadřuje hlásku, pouze měkkou výslovnost předcházející souhlásky: **серденько** [serdeňko], **батько** [bat'ko]; používá se na konci nebo uprostřed slova po souhlásce, nikdy nestojí na začátku slova.

Písmeno **Г, г** – laryngální (hrtanová) souhláska, vyskytuje se častěji a podobá se českému **h**: **гадка** [hadka], **газета** [hazeta].

Písmeno **Ґ, ґ** – zadopatrová závěrová souhláska, vyskytuje se méně často a podobá se českému **g**: **ґол** [gól], **ґвалт** [gvalt].

Písmena **я, ю, є**, pokud stojí na začátku slova či po samohlásce, apostrofu nebo měkkém znaku, se vyslovují s jotací, tj. **[ja], [ju], [je]**: **яма** [jama], **юнак** [junak], **стояла** [stojala], **свою** [svoju], **думає** [dumaje]. V pozici po souhlásce změkčují předcházející souhlásku a vyslovují se tedy jako **[a], [u], [e]** - **щастя** [ščast'a].

Písmeno **ї** vždy znamená jotovanou výslovnost, tj. [ji]; na rozdíl od předcházejících **я, ю, є** označuje dvě hlásky, např. **їда** [jida], **наїзд** [najizd].

Písmeno **Щ, щ** – označuje dvě hlásky **ш** a **ч** – **що** [ščo], **щастя** [ščast'a].

Písmeno **и** se nikdy nepíše na začátku slova, slovo vždy začíná písmenem **і**: індук, іній, ідеал, іспит.

Ukrajiniština má pohyblivý přízvuk, který mění své místo podle tvaru slova, např.: сторона**а**-стор**о**ну, борода**а**-боро**д**и, річка-річ**к**и. Ve slovníkové části přízvuk označujeme **podtržením hlásky ve slabice s přízvukem**. Na rozdíl od ruštiny nepřízvučné **[o]** nikdy nepřechází v **[a]**.

Se změnou přízvuku často souvisí i změna významu slova, např. ви**к**лика-ти-викли**к**а**т**и (předvolat-předvolávat), сі**м**'я (semeno), сі**м**`**я** (rodina). Souhlásky přízvuk mít nemohou, předložky a spojky jsou zpravidla nepřízvučné.

Подстатна́ jména Іменники

Stejně jako v češtině rozeznáváme tři rody – mužský, ženský a střední. Podstatná jména užívaná pouze v množném čísle rod nemají. **Rod ukrajinských podstatných jmen je většinou stejný jako v češtině, proto gramatický rod m, f, n uvádíme pouze v případech, kdy se v obou jazycích od sebe liší.** Pro podstatná jména **mužského rodu** je typické zakončení na **souhlásku**, u názvů osob, zvířat a ptáků se občas vyskytují koncovky **-о, -а, -я** – студент, ліс, герой, батько, дядько, лелека, собака, Ілля; **ženského rodu** zakončení na **-а, -я**, jen zřídka na **souhlásku** – крейда, зоря, зелень, річ, ніч; **středního rodu** zakončení na **-о, -е** nebo **-а, -я** – поле, море, зерно, скло, дівча, курча, щеня, повітря.

Ukrajiniština má pro skloňování 7 pádů, oproti češtině se však liší jejich pořadí: nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, instrumentál, lokál, vokativ. Podle gramatického rodu a povahy zakončení jsou podstatná jména sdružena do **4 skupin skloňování** s dělením na typy uvnitř skupin.

- 1. skloňování:** podstatná jména mužského a ženského (případně společného) rodu s koncovkou **-a, -я**,
- 2. skloňování:** podstatná jména mužského rodu bez koncovky nebo s koncovkou **-o**, středního rodu s koncovkou **-o, -е, -я** (kromě podstatných jmen, která nabývají při skloňování příponu),
- 3. skloňování:** podstatná jména ženského rodu bez koncovky a podstatné jméno **мати**,
- 4. skloňování:** podstatná jména středního rodu, která nabývají při skloňování přípony **-ат, -ят, -ен**.

Podstatná jména **1. skloňování** se dělí na jednotlivé typy s ohledem na koncovku 1. pádu č.j.: **tvrdý typ** s koncovkou **-a** (сестра), **měkký typ** s koncovkou **-я** (пісня), **smíšený typ** s koncovkou **-а** po ж, ч, ш, щ (вежа). Skloňují se podle vzorů:

č.j. сестра, сестри, сестрі, сестру, сестрою, на сестрі, сестро

č.mn. сестри, сестер, сестрам, сестер, сестрами, на сестрах, сестри

č.j. пісня, пісні, пісні, пісню, піснею, на пісні, пісне

č.mn. пісні, пісень, пісням, пісні, піснями, на піснях, пісні

č.j. мрія, мрії, мрії, мрію, мрією, на мрії, мріє

č.mn. мрії, мрій, мріям, мрії, мріями, на мріях, мрії

č.j. вежа, вежі, вежі, вежу, вежею, на вежі, веже

č.mn. вежі, веж, вежам, вежі, вежами, на вежах, вежі

Podstatná jména **2. skloňování** se dělí na typy: **tvrdý** – podstatná jména mužského rodu bez koncovky s tvrdou souhláskou (kromě ж, ч, ш, щ) na konci nebo koncovkou **-o** a středního rodu s koncovkou **-o** (брат, батько, місто); **měkký** – podstatná jména rodu mužského bez koncovky s měkkou souhláskou na konci, část podstatných jmen na **-п**, podstat-

ná jména středního rodu s koncovkami **-e, -я** bez přípon při skloňování (вихователь, лікар, край, море); **smíšený** – podstatná jména mužského rodu s koncovkami ж, ч, ш, щ a středního rodu s koncovkami ж, ч, ш, щ před koncovkou **-е** (товариш, прізвище). Skloňují se podle vzorů:

Mužský rod, tvrdý typ:

č.j. брат, брата, братові, брата, братом, на братові, брате

č.mn. брати, братів, братам, братів, братами, на братах, брати

Mužský rod, měkký typ:

č.j. учитель, учителя, учителеві, учителя, учителем, учителеві, учителю

mn.č. учителі, учителів, учителям, учителів, учителями, на учителях, учителі

č.j. край, краю, краєві, край, краем, на краю(краї), краю

mn.č. краї, країв, краям, краї, краями, на краях, краї

Mužský rod, smíšený typ:

č.j. товариш, товариша, товаришеві, товариша, товаришем, товаришеві, товаришу

č.mn. товариші, товаришів, товаришам, товаришів, товаришами, на товаришах, товариші

Střední rod, tvrdý typ:

č.j. місто, міста, місту, місто, містом, у місті, місто

mn.č. міста, міст, містам, міста, містами, у містах, міста

Střední rod, měkký typ:

j.č. море, моря, морю, море, морем, на морі, море

mn.č. моря, морів, морям, моря, морями, на морях, моря

Střední rod, smíšený typ:

j.č. прізвище, прізвища, прізвищу, прізвище, прізвищем, на прізвищі,

прізвище

mn.č. прізвища, прізвищ, прізвищ**ам**, прізвища, прізвища**ми**,
на прізвищах, прізвища

Podstatná jména **3. skloňování** se nedělí na žádné typy a všechna se skloňují podle jednoho vzoru:

č.j. галузь, галузі, галузі, галузь, галуззю, в галузі, галузе

mn.č. галузі, галузей, галузям, галузі, галузями, в галузях, галузі

Podstatná jména **4. skloňování** se skloňují podle následujících 3 vzorů:

č.j. лоша, лошати, лошаті, лоша, лоша**м**, на лошаті, лоша

mn.č. лошата, лошат, лошатам, лошат, лошатами, на лошатах,
лошата

č.j. цуценя, цуценяти, цуценяті, цуценя, цуценя**м**, на цуценяті, цуценя

mn.č. цуценята, цуценят, цуценятам, цуценят, цуценятами,
на цуценятах, цуценята

č.j. ім`я, імені, імені, ім`я, іменем, на імені, ім`я

mn.č. іменаа, імен, іменам, іменаа, іменами, на іменах, іменаа

Podstatná jména **pomnožná** se skloňují podle následujících 4 vzorů:

ножиці, **ножи**ць, **ножи**цям, **ножи**ці, **ножи**цями, на **ножи**цях, **ножи**ці

сходи, **сход**ів, **сход**ам, **сход**и, **сход**ами, на **сход**ах, **сход**и

сани, **сан**ей, **сан**ям, **сан**и, **сан**ьми, на **сан**ях, **сан**и

вила, **вил**, **вил**ам, **вил**а, **вил**ами, на **вил**ах, **вил**а

Přídavná jména Прикметники

Přídavná jména se skloňují podle 3 typů: **tvrdého** s koncovkou **–ий** v 1. pádě jedn. čísla mužského rodu, **měkkého** s koncovkou **–ій** v 1. pádě jedn. čísla mužského rodu a **smíšeného** s koncovkovým komponentem **–лиций**.

Tvrdý typ, číslo jednotné

mužský rod: веселий, веселого, веселому, веселий/веселого, веселим, веселому

střední rod: веселе, веселого, веселому, веселе, веселим, веселому

ženský rod: весела, веселої, веселій, веселу, веселою, веселій

číslo množné pro všechny rody: веселі, веселих, веселим, веселі/веселих, веселими, веселих

Měkký typ, číslo jednotné

mužský rod: синій, синього, синьому, синій/синього, синім, синьому

střední rod: синє, синього, синьому, синє, синім, синьому

ženský rod: синя, синьої, синій, синю, синьою, синій

číslo množné pro všechny rody: синій, синіх, синім, сині/синіх, синіми, синіх

Smíšený typ s komponentem –лиций, číslo jednotné

mužský rod: білолиций, білолицього, білолицьому, білолиций/білолицього, білолицим, білолицьому

střední rod: білолице, білолицього, білолицьому, білолице, білолицим, білолицьому

ženský rod: білолиця, білолицьої, білолицій, білолицю, білолицьою, білолицій

číslo množné pro všechny rody: білолиці, білолицих, білолицим,

білолиці/білолицих, білолицими, білолицих

Stupňování přídavných jmen

Stejně jako v češtině jsou i v ukrajinštině tři stupně. Druhý stupeň se tvoří z prvního příponami **–иш** nebo **–ш**: баг^атий – баг^атш^иий, туг^иий – туг^ииш^иий, різк^иий – різк^ииш^иий. Před příponou **–ш** někdy dochází k jistým změnám v základové části přídavného jména.

Třetí stupeň se tvoří z druhého předponou **най-**: найбаг^атш^иий, найтуг^ииш^иий. Pro zdůraznění lze přidat částici **як** nebo **що**.

Nepravidelné tvary druhého stupně: вели^икий – бі^ільш^иий, доб^ирий – кра^а-ш^иий, ма^алий – мен^иш^иий, пог^аний – гір^иш^иий.

Přídavná jména 2. a 3. stupně se skloňují podle vzoru přídavných jmen tvrdého typu.

Slovesa Дієслова

Stejně jako v češtině i v ukrajinštině rozlišujeme u sloves vid dokonavý a nedokonavý, tvary přítomného, budoucího a minulého času oznamovacího způsobu a tvary rozkazovacího a podmiňovacího způsobu. Pro úsporu místa je ve slovníku většina sloves řazena ve dvojicích: **sloveso dokonavé/sloveso nedokonavé**.

U sloves se rozlišuje časování **první, druhé a archaické**.

1. časování:

пиш^у, пиш^еш, пиш^е, пиш^емо, пиш^ете, пиш^уть

малю^ю, малю^юш, малю^ює, малю^юємо, малю^юте, малю^юють

2. časování:

мовч^у, мовч^иш, мовч^ить, мовч^имо, мовч^ите, мовч^ать

стою, стоїш, стоїть, стоїмо, стоїте, стоять

Časování lze určit podle infinitivu (kmene bez **-ти**):

k **2. časování** patří slovesa na **-и-** (kromě jednoslabičných), **-ї-**, **-і-** a **-а-** (po tupé sykavce), pokud tyto hlásky mizí v 1. os. č.j. a 3. os. č. mn.

(радити – раджу, радять; гоїти – гою, гоять; летіти – лечу, летять; лежа-ти – лежу, лежать); dále pak slovesa na **-отіти**, která mají protějšek na **-отати** (patřící k 1. časování);

k **1. časování** patří všechna ostatní slovesa.

K **archaickému časování** patří jen slovesa **дати**, **їсти**, **повідати** a jejich odvozeniny.

дам, даси, дасть, дамо, дасте, дадуть

їм, їси, їсть, їмо, їсте, їдять

повім, повіси, повість, повімо, повісте, ...

Sloveso **бути** má ve všech osobách přítomného času tvar **є**, v čase budoucím se časuje podle vzoru 1. časování.

Tvary **minulého času** jsou na rozdíl od češtiny jednodušší: tvoří se od základu infinitivu pro **mužský rod** pomocí přípony **-в** nebo bez ní: **читав**, **принів**, pro **ženský a střední rod** a **číslo množné** pomocí přípony **-л** a koncovek **-а**, **-о**, **-и**: **читала**, **читало**, **читали**.

Tvary **budoucího času** pro nedokonavá slovesa jsou jednoduché i složené: **читатиму**, **читатимеш**, **читатиме**, **читатимемо**, **читатимете**, **читатимуть**

буду читати, **будеш** читати, **буде** читати, **будемо** читати, **будете** читат-ти, **будуть** читати

Tvary **podmiňovacího způsobu** se skládají z tvarů minulého času a ne-

měnné částice **би** (po souhláskách) nebo jen **б** (po samohláskách). Slovesa podmiňovacího způsobu čísla jednotného se mění podle rodů a v čísle množném mají jeden tvar pro všechny rody:

я читав **би**, ти читав **би**, він читав **би**, вона читала **б**, воно читало **б**,
ми читали **б**, ви читали **б**, вони читали **б**

Tvary **rozkazovacího způsobu** se tvoří od kmene přítomného času a mají koncovky:

1. pod přízvukem a po seskupení několika souhlásek: **-и, -імо, -іть**
скажу – скажи, скажі**мо**, скажі**ть**

2. v jiných případech: **-(ь) bez koncovky, -(ь)мо, (ь)те**
покличу – поклич, поклич**мо**, поклич**те**
стану – стань, стань**мо**, стань**те**

Přídavná jména slovesná se mění podle rodů, pádů a čísel jako přídavná jména **tvrdého typu**.

Příslovce je neohybny slovní druh, ale tvořená od přídavných jmen mají tvary pro vyjádření 2. a 3. stupně vlastnosti jako přídavná jména kvalitativní: **весело – веселіше, найвеселіше**.

Зájмена Займенники

Ukrajiniština podle významu rozlišuje 9 skupin zájmen:

1. **osobní:** я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони
2. **zvrtné:** себе
3. **přivlastňovací:** мій, моя, моє, мої
твій, твоє, твоє, твої
його, її